

Inhoud

Deel 1: Inleiding en achtergrond	10
1. Inleiding.....	10
1. de huidige stand van zaken in het veld van de Brusselse ouderenzorg in kaart brengen door het oplijsten van de bestaande wet- en regelgeving, programmatie en aanbod	11
2. het analyseren van huidige en toekomstige behoeften	11
2. Ouderen in Brussel	12
2.1 Een stand van zaken	12
2.2 Demografische voorspelling.....	18
3. De Brusselse context: bevoegdheidsverdeling.....	23
3.1 Vlaamse Gemeenschap (VG).....	25
3.2 Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC).....	26
3.3 Commission communautaire française (COCOF)	26
3.4 Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC)	27
3.5 Programmatie en regelgeving	29

Deel 1: Inleiding en achtergrond

1. Inleiding

De officiële opdracht van dit onderzoek luidde “het opzetten van een globale programmatie voor structuren voor het thuishouden en huisvesten van bejaarden” in Brussel. Het zo lang mogelijk thuis blijven wonen, staat in de Engelstalige literatuur gekend als “Ageing in Place”. Enerzijds zien we dat dit de laatste tijd een beleidsideaal is geworden waar de nadruk ligt op ouderen zo lang mogelijk thuis laten wonen. Hoewel dergelijk ideaal vaak gedreven wordt door financiële overwegingen, is ‘ageing in place’ anderzijds ook wat ouderen zelf meestal nastreven.¹ De meeste ouderen willen namelijk zo lang mogelijk thuis of in hun vertrouwde leefomgeving blijven wonen².

‘Ageing in Place’ wordt ook door de Wereldgezondheidsorganisatie beschreven.³ Zij gebruiken volgende definitie:

“Meeting the desire and ability of people, through the provision of appropriate services and assistance, to remain living relatively independently in the community in his or her current home or an appropriate level of housing. Ageing in place is designed to prevent or delay more traumatic moves to a dependent facility, such as a nursing home.”

‘Ageing in place’ beschrijft dus niet enkel de wens van ouderen om zo lang mogelijk thuis te blijven wonen wanneer het goed gaat, maar ook als het minder goed gaat en er hulp nodig is van thuiszorgdiensten of verpleegkundige zorg aan huis. Zelfs wanneer ouderen in hoge mate zorgbehoevend zijn, economische moeilijkheden hebben, in een onaangepaste woning of in een achtergestelde buurt leven, blijft de voorkeur om thuis te blijven wonen in de meeste gevallen bestaan. Juist voor die ouderen komt het erop aan ‘goed ouder worden in de thuissituatie’ te bewaken en te garanderen.

Een specifieke programmatiestudie voor Brussel was nodig wegens de vrij complexe situatie van huisvesting en zorg in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Men diende rekening te houden met wat bestaat in een landschap, dat een lappendeken is op vele gebieden. De bevolking is ten eerste zeer heterogeen: o.a. sterke vergroening, maar ook de sterkste interne vergrijzing, de rijkste én armste gemeente van het land en een groeiende groep allochtone ouderen. BHG kent een complexe bevoegdheidsverdeling: bovenop de federale reglementen in het kader van gezondheidszorg kent men nog drie politieke entiteiten: de GGC/COCOM, COCOF en VGC. Hieraan toegevoegd heeft elke gemeente (gemeentediensten en OCMW’s) ook nog een rol te vervullen inzake ouderenzorg. Deze verscheidenheid wordt nog geaccentueerd door de

¹ Means, R. (2007). Safe as houses? Ageing in place and vulnerable older people in the UK. *Social Policy and Administration*, 41(1), 65-85.

² De Witte, N. et al. (2012). *Een huis? Een thuis! Over ouderen en wonen*. Brugge: Vanden Broele.

³ WHO [World Health Organization] (2004). *A glossary of terms for community health care and services for older persons*. Geraadpleegd op 1 december 2011, op http://whqlibdoc.who.int/wkc/2004/WHO_WKC_Tech.Ser._04.2.pdf

eigenheid van elk van de 19 gemeenten en binnen deze gemeenten treft men dikwijls nog wijken aan met hun specifieke kenmerken.

Deze studie heeft als vierledig doel:

1. de huidige stand van zaken in het veld van de Brusselse ouderenzorg in kaart brengen door het oplijsten van de bestaande wet- en regelgeving, programmatie en aanbod
2. het analyseren van huidige en toekomstige behoeften
3. Op basis van (1) en (2) krachtlijnen distilleren en aanbevelingen formuleren van te wijzigen wetgeving en hieraan verbonden middelen, opgedeeld per bevoegdheidsdomein (het eigenlijke voorstel tot programma en financiering)
4. Plan van aanpak (draaiboek) om punt (3) te realiseren.

2. Ouderen in Brussel

2.1 Een stand van zaken

Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie⁴ is de vergrijzing één van de belangrijkste ontwikkelingen die de 21e eeuw kenmerken. In het rapport *World Population Ageing*⁵ wordt de 'vergrijzing' omschreven als "ongekend, aanhoudend en doordringend". In de 21e eeuw zullen we geconfronteerd worden met een nooit eerder gekende, voortdurende veroudering van de populatie, die een diepgaande impact heeft op verschillende facetten van het samenleven. Ook in België hebben we te maken met een vergrijzende bevolking. Op wereldniveau staat België geklasseerd als tiende *oudste* land. Hieronder bespreken we het aandeel ouderen in de samenleving, de gemiddelde levensverwachting en gaan we dieper in op de grijze druk en de interne vergrijzing.

Op 1 januari 2010 waren er 10.839.905 Belgen, waaronder 2.492.031 60plussers. Dat komt overeen met 22,99%. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestaat 18,44% van de bevolking uit **60plussers**. In Vlaanderen is dat 24,11%. Daarmee is Vlaanderen de regio in België met de hoogste vergrijzingsgraad. Op de tweede plaats komt het Waalse Gewest (22,41%)⁶.

Tabel 1.1 Demografisch overzicht ouderenpopulatie anno 2010 in België

Leeftijd	België		Brussels H. Gewest		Vlaams Gewest		Waals Gewest	
	N	%	N	%	N	%	N	%
60-64	631872	5,83%	48845	4,48%	372173	5,95%	210854	6,03%
65-69	466145	4,30%	37222	3,42%	289340	4,63%	139583	3,99%
70-74	453287	4,18%	33871	3,11%	283759	4,54%	135657	3,88%
75-79	407579	3,76%	31090	2,85%	250684	4,01%	125805	3,60%
80-84	297727	2,75%	25282	2,32%	176281	2,82%	96164	2,75%
85-89	176114	1,62%	17662	1,62%	101169	1,62%	57283	1,64%
90-94	44133	0,41%	4986	0,46%	25172	0,40%	13975	0,40%
95-99	13615	0,13%	1735	0,16%	7757	0,12%	4123	0,12%
100+	1559	0,01%	231	0,02%	883	0,01%	445	0,01%
Totaal 60+	2492031	22,99%	200924	18,44%	1507218	24,11%	783889	22,41%
Totaal 65+	1860159	17,16%	152079	13,96%	1135045	18,15%	573035	16,39%
Totaal 80+	533148	4,92%	49896	4,58%	311262	4,98%	171990	4,92%

⁴ WHO [World Health Organization] (2007). *Global age-friendly cities: a guide*. Geneva: World Health Organization.

⁵ Verenigde Naties (2009). *World population ageing: ESA/P/WP/212*. Geraadpleegd op 12 januari 2010, op http://www.un.org/esa/population/publications/WPA2009/WPA2009_WorkingPaper.pdf

⁶ Federaal Planbureau (2010). *Bevolking op 1 januari en per leeftijd 2011-2061*. Geraadpleegd op 19 januari 2012, op http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/downloads/bevolking_op_1_januari_2011-2061.jsp

Waar je uit vorige tabel zou kunnen afleiden dat de vergrijzing in Brussel minder sterk is als in de rest van het land, geeft tabel 1.2 een duidelijke nuancering. Tabel 1.2 geeft een overzicht van de **intensiteit van de veroudering**, uitgedrukt in het aandeel 80plussers binnen de ouderenpopulatie. Die is in Brussel het hoogste. Er zijn 32,81 80plussers voor 100 65plussers. In de andere gewesten is dit duidelijk lager⁷.

Tabel 1.2 Intensiteit veroudering in % (80+)/(65+)

	België	Brussels H. Gewest	Vlaams Gewest	Waals Gewest
Proportie 80+ / 65+	28,66	32,81	27,42	30,01

Vandaag ligt de **levensverwachting** bij de geboorte van mannen in België op 77,93 jaar en bij vrouwen op 83,23 jaar. In Brussel ligt die levensverwachting iets lager. Bij mannen is dat 77,51 jaar, bij vrouwen 82,63 jaar. Ter vergelijking: mannen in Vlaanderen worden gemiddeld 1,4 jaar ouder dan mannen in Brussel⁷. Tabel 1.3 geeft dan weer een overzicht van de nog resterende levensverwachting op de leeftijd van 65 jaar.

Tabel 1.3 Levensverwachting bij de geboorte anno 2010 in België

	België	Brussels H. Gewest	Vlaams Gewest	Waals Gewest
Mannen	77,93	77,51	78,92	76,2
Vrouwen	83,23	82,63	83,92	82,17

Tabel 1.4 geeft dan weer een overzicht van de nog resterende levensverwachting op de leeftijd van 65 jaar.

Tabel 1.4 Levensverwachting op de leeftijd van 65 jaar anno 2010 in België

	België	Brussels H. Gewest	Vlaams Gewest	Waals Gewest
Mannen	17,76	17,39	18,20	16,97
Vrouwen	21,26	20,92	21,70	20,54

Dat de vergrijzing zich doorzet is ook zeer duidelijk te merken aan de stijging in festiviteiten voor 100-jarigen. Waar in 1990 546 ouderen hun 100^e verjaardag hadden gevierd in België is dat aantal bijna verdriedubbeld in 2010. In 2010 waren er in België 1.559 personen met de leeftijd van 100 jaar of ouder. Voor Vlaanderen zijn de cijfers respectievelijk 285 (in 1990) en 883 (in 2010)⁸.

⁷ Federaal Planbureau (2010b). *Demografische indicatoren 2010-2060*. Geraadpleegd op 19 januari 2012, op http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/downloads/demografische_indicatoren_2010-2060.jsp

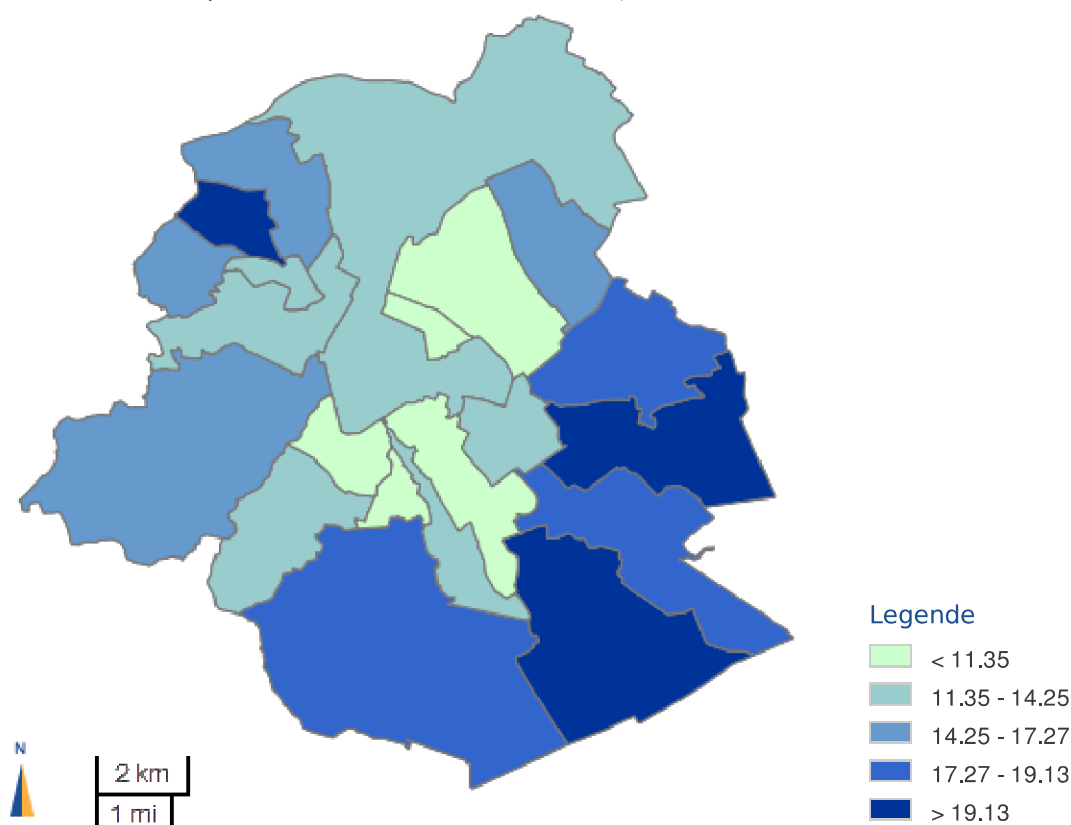
⁸ Federaal Planbureau (2010c). *Honderdplussers op 1 januari, per jaar (1990-2010), per geslacht en per gewest*. Geraadpleegd op 19 januari 2012, op <http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/downloads/honderdplussers.jsp>

Waar we daarnet reeds zagen dat vrouwen een hogere levensverwachting hebben, wordt dit heel concreet als we naar het aantal 100plussers kijken. In 2010 waren 231 personen 100 jaar of ouder. Dat is meer dan een verdubbeling op 20 jaar tijd. Dit is voornamelijk te wijten aan de stijging van vrouwelijke 100plussers. Dit cijfer steeg van 88 tot 211. Bij mannen zijn de cijfers beduidend kleiner: 16 100plussers in 1990, en 20 100plussers in 2010⁹.

Tabel 1.5 Aantal 100plussers anno 1990 en 2010 in België

	België		Brussels H. Gewest		Vlaams Gewest		Waals Gewest	
	1990	2010	1990	2010	1990	2010	1990	2010
Mannen	109	186	16	20	64	120	29	46
Vrouwen	437	1373	88	211	221	763	128	399
Totaal	546	1559	104	231	285	883	157	445

Figuur 1.1 geeft een overzicht van de vergrijzingsgraad per gemeente. Hoe donkerder blauw, hoe meer 65plussers t.o.v. de gehele populatie. De gemeenten met het grootste aandeel ouderen zijn Ganshoren, Sint-Pieters-Woluwe en Watermaal-Bosvoorde. De gemeenten met het kleinste aandeel ouderen zijn Schaarbeek, Sint-Gillis en Sint-Joost-ten-Node¹⁰.

⁹ Federaal Planbureau (2010c). *Honderdplussers op 1 januari, per jaar (1990-2010), per geslacht en per gewest*. Geraadpleegd op 19 januari 2012, op <http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/downloads/honderdplussers.jsp>

¹⁰ Wijkmonitoring (2012). Geraadpleegd op 20 mei 2012 op <http://www.irisnet.be/stats/indicators/>

Figuur 1.1 Aandeel 65plussers in de Brusselse gemeenten anno 2010

Tabel 1.6 geeft het aandeel inwoners voor elke gemeente en het percentage hiervan ten opzichte van de gehele bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest weer. De gemeenten met het grootste aandeel inwoners zijn Brussel, Schaarbeek en Anderlecht. Gemeenten met het kleinste aandeel inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn Koekelberg, St-Agatha-Berchem en Ganshoren. Daarnaast wordt in deze tabel het aandeel 65plussers voor elke gemeente weergegeven en wordt dit aandeel afgezet tegenover de totale populatie in de gemeente. Zoals reeds beschreven is de vergrijzingsgraad het hoogst voor Ganshoren, Sint-Pieters-Woluwe en Watermaal-Bosvoorde en het laagst voor Schaarbeek, Sint-Gillis en Sint-Joost-ten-Node. Ten opzichte van de totale Brusselse populatie van 65plussers, zien we dat 12,3% van de 65plussers in Brussel woont, 10,2% in Anderlecht en 9,7% in Ukkel. In de gemeenten Sint-Joost-ten-Node (1,3%), Koekelberg (1,8%) en St-Agatha-Berchem (2,3%) woont het kleinste aandeel 65plussers ten opzichte van de gehele populatie Brusselse 65plussers¹¹.

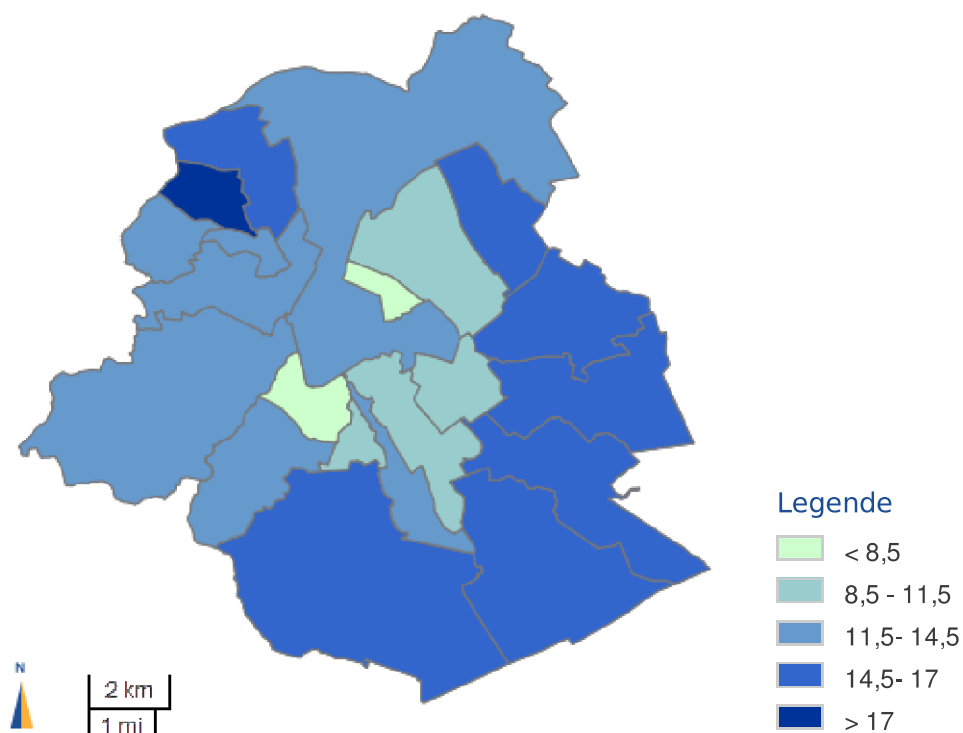
Tabel 1.6 Aandeel inwoners en 65plussers in de Brusselse gemeenten anno 2010

Brusselse gemeenten	Aantal inwoners in 2010		Aantal 65+ in 2010		
	Aantal	% t.o.v. bevolking BHG	Aantal	% t.o.v. bevolking gemeente	% t.o.v. bevolking BHG
Anderlecht	104647	9,6%	15571	14,9%	10,2%
Brussel	157673	14,5%	18684	11,9%	12,3%
Elsene	80183	7,4%	9005	11,2%	5,9%
Etterbeek	44352	4,1%	5207	11,7%	3,4%
Evere	35803	3,3%	6011	16,8%	3,9%
Ganshoren	22589	2,1%	4520	20,0%	2,9%
Jette	46818	4,3%	7631	16,3%	5,0%
Koekelberg	19812	1,8%	2683	13,5%	1,8%
Oudergem	30811	2,8%	5389	17,5%	3,5%
Schaarbeek	121232	11,1%	12802	10,6%	8,4%
St-Agatha-Berchem	22185	2,0%	3643	16,4%	2,3%
St-Gillis	46981	4,3%	4482	9,5%	2,9%
St-Jans-Molenbeek	88181	8,1%	11155	12,7%	7,3%
St-Joost-ten-Node	26338	2,4%	2039	7,7%	1,3%
St-Lambrechts-	50749	4,7%	9023	17,8%	5,9%
St-Pieters-Woluwe	39077	3,6%	7569	19,4%	4,9%
Ukkel	77589	7,1%	14812	19,1%	9,7%
Vorst	50258	4,6%	7152	14,2%	4,7%
Watermaal-Bosvoorde	24260	2,2%	4687	19,3%	3,1%
Brussel Hoofdstedelijk Gewest	1.089.538	100%	152.065	14,0%	100%

¹¹ Wijkmonitoring (2012). Geraadpleegd op 20 mei 2012 op <http://www.wijkmonitoring.irisnet.be/stats/indicators/>

Vervolgens geven we een overzicht van het aandeel alleenstaande ouderen en van het aandeel oudere vrouwen, in koppel, maar zonder kinderen¹². Dit is belangrijk om weten wanneer we aanbevelingen willen doen in kader van mantelzorg. Het overgrote deel van de mantelzorg wordt immers geleverd door de partner en kinderen.

Figuur 1.2 en tabel 1.7 brengen het aandeel alleenstaande ouderen in kaart. In Ganshoren en Watermaal-Bosvoorde wonen proportioneel gezien de meeste alleenstaanden. In Sint-Joost-ten-Node, Sint-Gillis en Elsene is het kleinste aandeel alleenstaand en hebben ouderen nog vaker een partner.

Figuur 1.2 Alleenstaanden van >65 jaar (op de bevolking van 65 jaar en meer) anno 2006 (%)

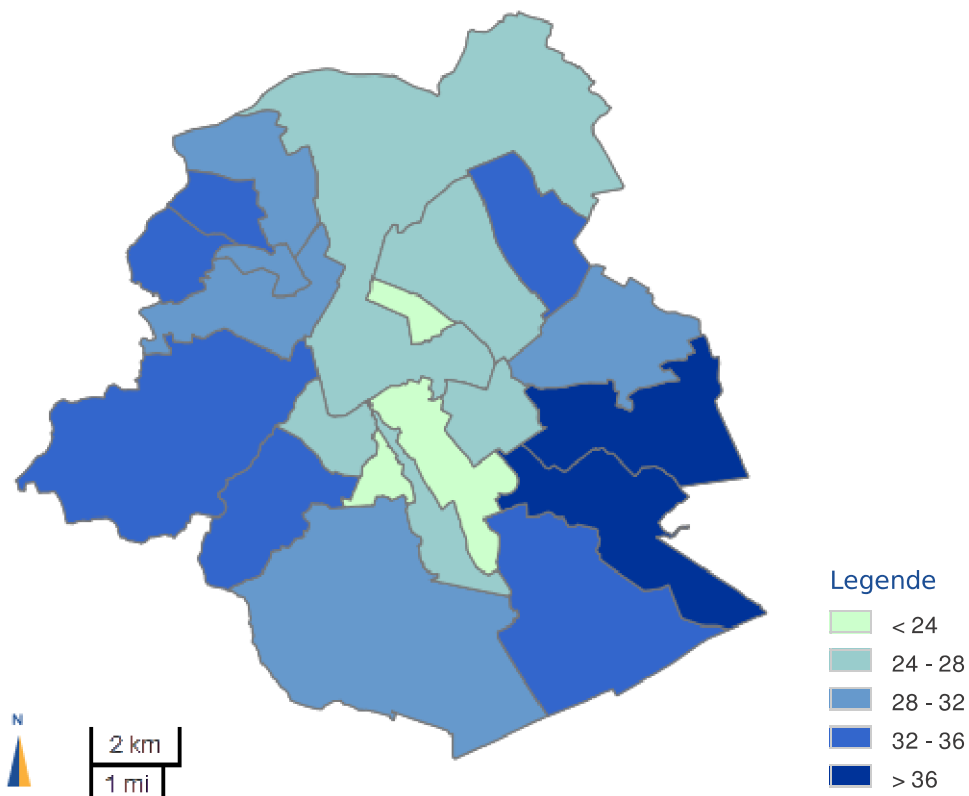
Tabel 1.7 Alleenstaanden van >65 jaar (op de bevolking van 65 jaar en meer) anno 2006 (%)

Gemeenten	% alleenstaande 65+	Aantal alleenstaande 65+
Anderlecht	13,67	2187
Brussel	12,69	2401
Elsene	9,89	921
Etterbeek	11,44	636
Evere	15,42	929
Jette	14,83	1170
Ganshoren	19,76	928
Koekelberg	12,92	358
Oudergem	15,78	892
Schaarbeek	10,64	1396

¹² Wijkmonitoring (2012). Geraadpleegd op 20 mei 2012 op <http://www.wijkmonitoring.irisnet.be/stats/indicators/>

Sint-Agatha-Berchem	14,19	519
Sint-Gillis	8,3	384
Sint-Jans-Molenbeek	14,21	1580
Sint-Joost-ten-Node	8,23	162
Sint-Lambrechts-Woluwe	16,04	1481
Sint-Pieters-Woluwe	16,15	1242
Ukkel	15,88	2352
Vorst	12,8	936
Watermaal-Bosvoorde	16,86	788
Gemiddelde BHG	13,12	20331

Figuur 1.3 en tabel 1.8 geven de cijfers van het aandeel vrouwen van 60 jaar en meer in koppel zonder kinderen (op vrouwen van 60 jaar en meer). In Sint-Pieters-Woluwe en Oudergem hebben ca. 37% van de oudere vrouwen (in koppel) géén kinderen. Daarentegen in Sint-Joost-ten-Node en Elsene hebben vrouwen (in koppel) veel vaker kinderen.

Figuur 1.3 Aandeel vrouwen van 60 jaar en meer in koppel zonder kinderen (op vrouwen van 60 jaar en meer) anno 2006 (%)

Tabel 1.8 Aandeel vrouwen van 60 jaar en meer in koppel zonder kinderen (op vrouwen van 60 jaar en meer) anno 2006 (%)

Gemeenten	% 60+ vrouwen (in koppel) zonder kinderen	Aantal 60+ vrouwen (in koppel) zonder kinderen
Anderlecht	34,27	4077
Brussel	27,92	3938

Elsene	23,01	1694
Etterbeek	26,01	1140
Evere	34,05	1564
Ganshoren	33,37	1210
Jette	31,77	1948
Koekelberg	31,32	655
Oudergem	36,14	1520
Schaarbeek	26,94	2695
Sint-Agatha-Berchem	35,03	972
Sint-Gillis	25,56	887
Sint-Jans-Molenbeek	30,22	2527
Sint-Joost-ten-Node	21,77	339
Sint-Lambrechts-Woluwe	31,48	2265
Sint-Pieters-Woluwe	37,09	2133
Ukkel	31,98	3647
Vorst	32,41	1802
Watermaal-Bosvoorde	34,1	1228
Gemiddelde BHG	30,69	36239

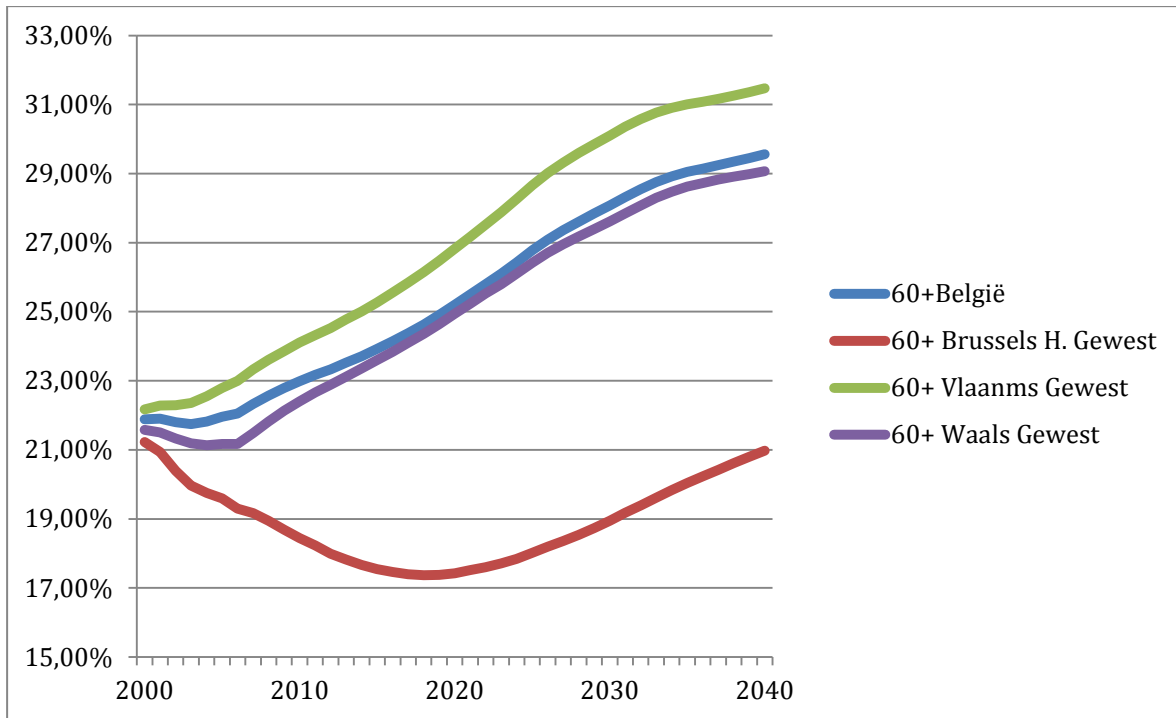
2.2 Demografische voorspelling

Figuren 1.4 en 1.5 geven een vooruitzicht op de demografische ontwikkelingen in België en zijn gewesten. In 2010 waren we met bijna 11 miljoen Belgen, dit zal tegen 2040 toegenomen zijn tot bijna 12.700.000 Belgen. Hiervan zou bijna 25% ouder zijn dan 65 jaar en zou de gemiddelde leeftijd toegenomen zijn tot 43,4 jaar¹³.

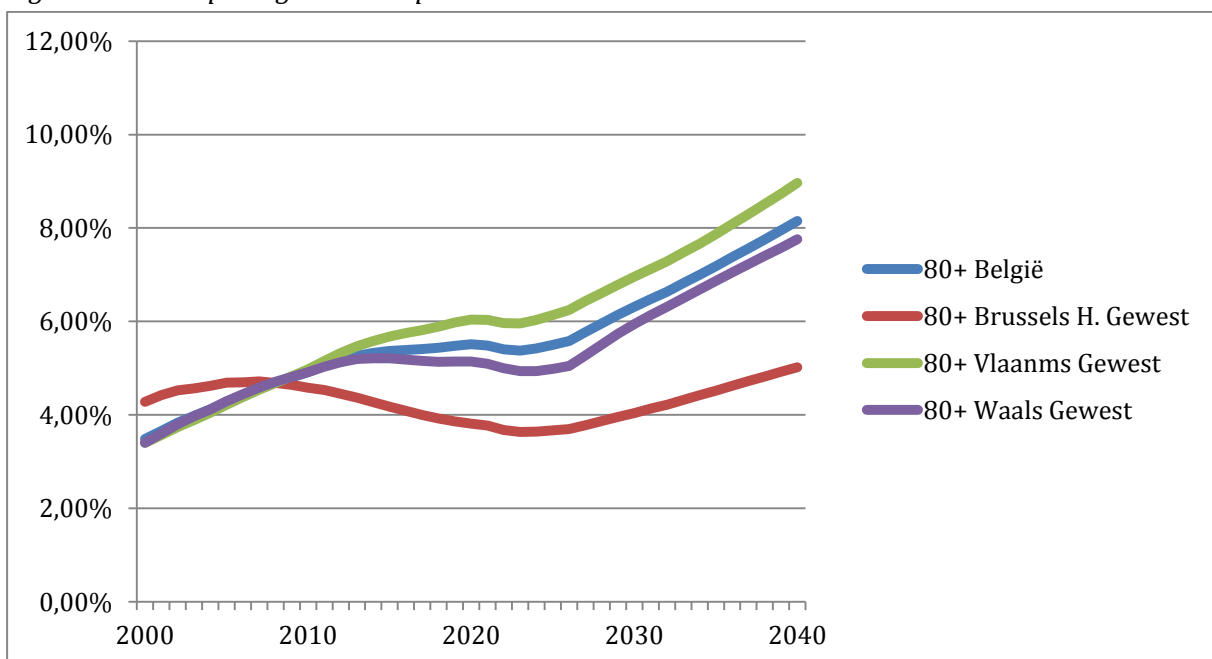
Vlaanderen is de regio met de hoogst verwachte vergrijzingsgraad. Opvallend in deze figuren is de proportionele daling voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest door de sterke aangroei van een jongere populatie. Dit is een gegeven dat we in de andere gewesten niet vaststellen. Kijken we naar de absolute aantallen in figuren 1.6 en 1.7 dan is er geen sprake van een daling, maar wel van een (sterke) stijging.

Figuur 1.4 Voorspelling aantal 60plussers 2010-2040

¹³ Federaal Planbureau (2010a). *Bevolking op 1 januari en per leeftijd 2011-2061*. Geraadpleegd op 19 januari 2012, op http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/downloads/bevolking_op_1_januari_2011-2061.jsp en

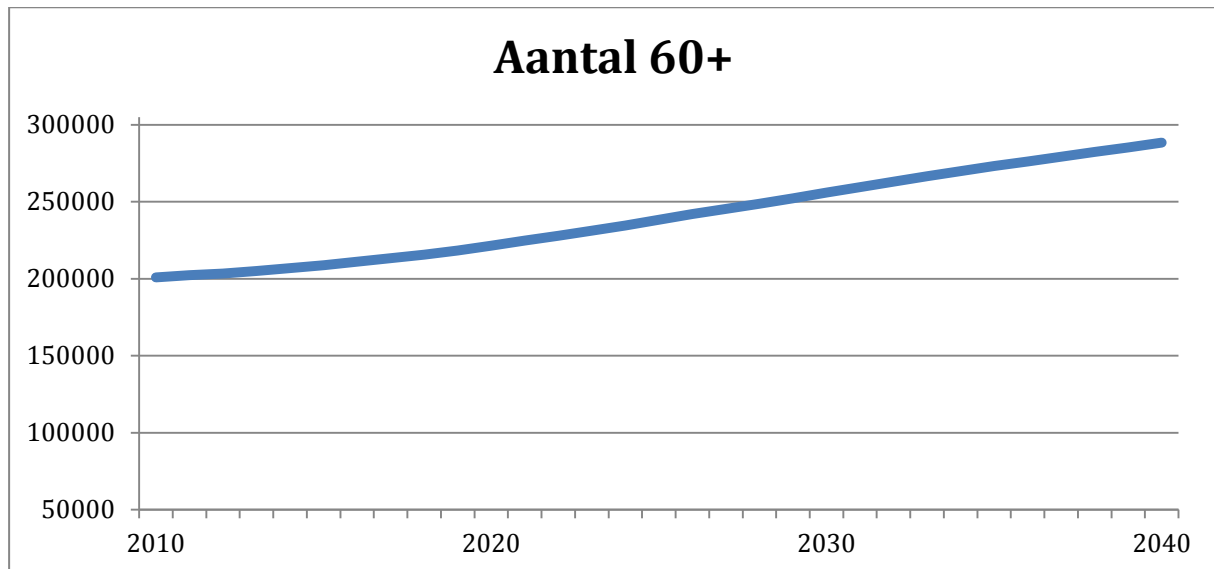
Figuur 1.5 Voorspelling aantal 80plussers 2010-2040

Figuren 1.6 en 1.7 geven een vooruitzicht van de demografische ontwikkelingen in Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In 2010 woonden er 1 089 538 mensen in Brussel. In 2040 wordt een stijging van 26,1% verwacht, waardoor het aantal “Brusselaars” geschat wordt op 1 374 537. Hiervan zou 20,97% ouder zijn dan 60 jaar. Als we naar de absolute aantallen kijken, zien we

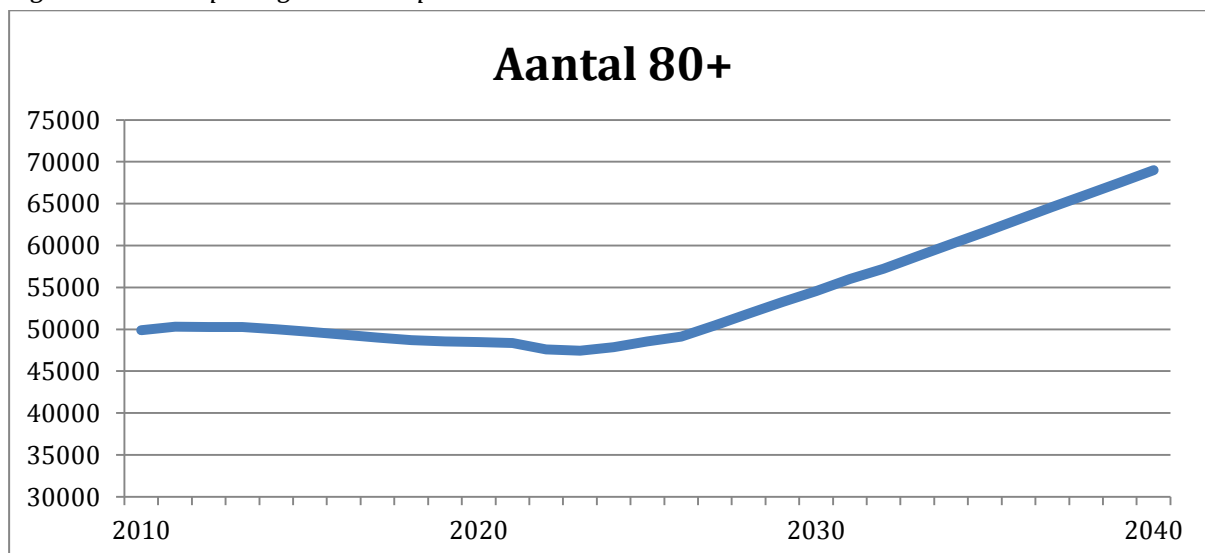
voor 60plussers een quasi constante stijging van ca. 200 000 in 2010 tot ca. 290 000 in 2040, een stijging van 43,5%¹⁴.

Figuur 1.6 Voorspelling aantal 60plussers 2010-2040 in Brussel

De voorspellingen verwachten in 2040 ook dat nagenoeg één op twintig Brusselaars 80 jaar of ouder zal zijn. Figuur 1.5 geeft een overzicht van de absolute aantallen. Tot 2022 wordt een stagnatie tot lichte daling verwacht van het aantal 80plussers, om daarna in enkele jaren tijd te stijgen van ca. 47 000 tot ca. 69 000, een stijging van 45% op 18 jaar tijd (Federaal Planbureau, 2010a).

Figuur 1.7 Voorspelling aantal 80plussers 2010-2040

¹⁴ Federaal Planbureau (2010a). *Bevolking op 1 januari en per leeftijd 2011-2061*. Geraadpleegd op 19 januari 2012, op http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/downloads/bevolking_op_1_januari_2011-2061.jsp

Tabel 1.9 geeft de prognose voor het jaar 2022 voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Op 1 januari 2010 waren er 203.294 Brusselaars ouder dan 60 jaar, dit zou in 2022 toenemen tot 227.888 personen. Voor 80plussers in Brussel zien we een daling van 50.288 naar 47.600 ouderen (Federaal Planbureau, 2010a)

Tabel 1.9 Voorspelling Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2010 - 2020

	2010		2022	
	N	%	N	%
60-64 jarigen	48845	4,48%	58613	4,53%
65-69 jarigen	37222	3,42%	48759	3,76%
70-74 jarigen	33871	3,11%	41178	3,18%
75-79 jarigen	31090	2,85%	31738	2,45%
80-84 jarigen	25282	2,32%	22362	1,73%
85-89 jarigen	17662	1,62%	15227	1,18%
90-94 jarigen	4986	0,46%	7552	0,58%
95-99 jarigen	1735	0,16%	2174	0,17%
100plussers	231	0,02%	285	0,02%
Totaal 60plus	203294	18,44%	227888	17,6%
Totaal 65plus	152079	13,96%	169275	13,07%
Totaal 80plus	50288	4,58%	47600	3,68%
Totale Brusselse Bevolking	1089538		1294901	

Tabel 1.10 geeft een prognose voor de bevolkingsgroei van 65plussers tussen 2010 en 2020 voor elke Brusselse gemeente¹⁵. We stellen vast dat er bijna voor elke gemeente sprake is van een toename voor deze bevolkingsgroep. De gemeenten met de hoogste voorspelde bevolkingsgroei van de groep 65plussers zijn de gemeenten Sint-Joost-ten-Node (27,07%), Sint-Jans-Molenbeek (15,72%) en Sint-Gillis (14,83). Enkel de gemeente Elsene kent een dalende voorspelling voor de populatie 65plussers met -0,62%.

Tabel 1.10 Voorspelling bevolkingsgroei van 65plussers in Brusselse gemeenten 2010-2020

Gemeente	Bevolkingsgroei van de totale bevolking tussen 2010 en 2020 (%)	Bevolkingsgroei van 65+ tussen 2010 en 2020 (%)
Anderlecht	20,26	13,32
Brussel	16,76	12,87
Elsene	2,54	-0,62
Etterbeek	11,43	2,48
Evere	10,65	8,70
Ganshoren	14,32	7,33
Jette	17,75	9,88
Koekelberg	17,88	9,02
Oudergem	7,61	2,18
Schaarbeek	15,45	12,14

¹⁵ Wijkmonitoring (2012). Geraadpleegd op 20 mei 2012 op <http://www.wijkmonitoring.irisnet.be/stats/indicators/>

Sint-Agatha-Berchem	18,47	12,59
Sint-Gillis	15,01	14,83
Sint-Jans-Molenbeek	20,14	15,72
Sint-Joost-ten-Node	25,16	27,07
Sint-Lambrechts-Woluwe	8,87	5,32
Sint-Pieters-Woluwe	2,04	4,82
Ukkel	3,80	6,87
Vorst	7,67	6,26
Watermaal-Bosvoorde	2,35	3,09
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	13,09	9,41

3. De Brusselse context: bevoegdheidsverdeling

Om zicht te krijgen op het Brusselse zorgaanbod dient de Belgische staatsstructuur en de bevoegdheidsverdeling in acht genomen te worden. België kent 3 gewesten (het Vlaams Gewest, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) en 3 gemeenschappen (de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap en de Duitstalige Gemeenschap).

De Gewesten beschikken over bevoegdheden met betrekking tot hun regio of gebied; en dragen verantwoordelijkheid voor economie, werkgelegenheid, landbouw, waterbeleid, huisvesting, openbare werken, energie, openbaar vervoer, leefmilieu, ruimtelijke ordening en stedenbouw, natuurbehoud, krediet, buitenlandse handel, toezicht over de provincies, de gemeenten en de intercommunales. Ook zijn zij bevoegd voor het wetenschappelijk onderzoek en de internationale betrekkingen in de voornoemde domeinen. Elk gewest beschikt over een wetgevend orgaan, het gewestparlement, en een uitvoerend orgaan, de gewestregering.

De Gemeenschappen zijn *gebaseerd op taal en persoonsgebonden materies* en zijn bevoegd voor cultuur, onderwijs, het gebruik van talen en persoonsgebonden aangelegenheden (gezondheidsbeleid enerzijds en hulp aan personen anderzijds). Zij dragen eveneens verantwoordelijkheid voor het wetenschappelijk onderzoek over hun bevoegdheden en de internationale betrekkingen die met hun bevoegdheden te maken hebben. In Vlaanderen zijn de gemeenschaps- en gewestelijke instellingen samengevoegd, waardoor Vlaanderen dus over één parlement en één regering beschikt. De Vlaamse Gemeenschap oefent haar bevoegdheden uit in de Vlaamse provincies en in Brussel voor wat betreft de gemeenschapsmateries; de Franse Gemeenschap in de Waalse provincies (met uitzondering van de Duitstalige gemeenten) en in Brussel voor wat betreft de gemeenschapsmateries; de Duitstalige Gemeenschap in de gemeenten van de provincie Luik¹⁶. Zowel de Vlaamse als de Franse Gemeenschap voeren op gebied van communautaire aangelegenheden hun eigen beleid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest waarvoor 3 aparte instellingen in het leven werden geroepen: de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), la Commission Communautaire Française (COCOF) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC). De bevoegdheden zijn verdeeld tussen la Commission Communautaire Française, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Elk van de gemeenschapscommissies heeft bevoegdheden als inrichtende macht voor culturele, onderwijs- en persoonsgebonden aangelegenheden. Uitgezonderd van la Commission communautaire française die als uitvoerende macht handelt, dus niet de bevoegdheid van inrichtende macht heeft, maar wel decreten kan uitvaardigen. De bevoegdheden zijn niet van toepassing op personen want Brusselse inwoners kunnen nooit verplicht worden om te kiezen tussen één van beide gemeenschappen om in aanmerking te komen voor de diensten van de gemeenschap in kwestie.

De verkozenen van elke taalgroep in Brussel vormen een eigen raad, geleid door een college, en zijn grondwettelijk verantwoordelijk voor gemeenschapsmateries in Brussel. Elke commissie

¹⁶ Geraadpleegd op www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/gewesten/ & www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/gemeenschappen/

kan verordeningen aannemen om deze bevoegdheden uit te voeren waarna het college de verordeningen door middel van besluiten toepast. De gemeenschapscommissies opereren zelfstandig en maken geen deel uit van de instellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ondanks dat in hun raden en colleges leden van de Hoofdstedelijke Raad en de Hoofdstedelijke Regering zetelen.

Persoonsgebonden aangelegenheden, waaronder gezondheids- en welzijnszorg, werden in de loop van de verscheidene staatsvormingen overgedragen aan de gemeenschappen. Toch blijft een aanzienlijk deel van de bevoegdheden aangaande deze kwesties een federale verantwoordelijkheid. De gemeenschappen zijn bevoegd voor de erkenning en sluiting van ziekenhuizen, rusthuizen, psychiatrische verzorgingstehuizen en beschut wonen. Ook voor de aspecten normering, programmering, erkenning en subsidiëring van het thuiszorgbeleid dragen de gemeenschappen verantwoordelijkheid. Thuiszorg is een communautaire bevoegdheid, wat betekent dat in Brussel zowel federale, Vlaamse, Waalse, GGC- en COCOF- regelgeving van toepassing is.

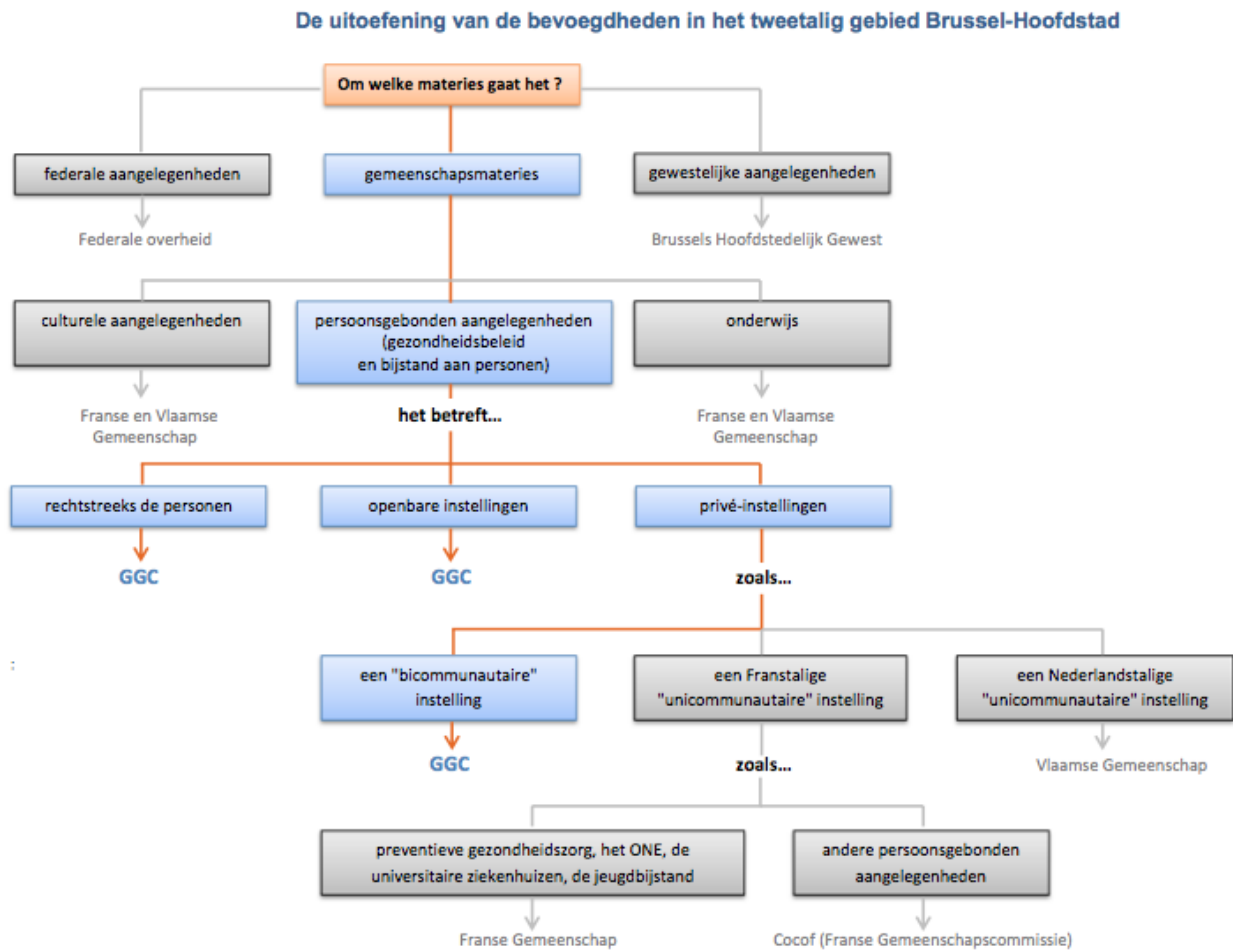
Hieronder vindt u een schematisch overzicht over wie welke verantwoordelijkheid heeft en betreffende de uitoefening van de bevoegdheid¹⁷.

Tabel 1.11 Overzicht van de Brusselse bevoegdheden

	Landbouw	Bijstand aan personen	Kerkhoven en begrafenis	Communicatie	Ontwikkelingssamenwerking	Erediensten	Cultuur	Defensie	Economie en handel	Arbeid en Tewerkstelling	Gebruik der talen	Energie	Onderwijs	Leefmilieu	Burgerlijke stand	Immigratie	Justitie	Huisvesting	Nationaliteit	Wetenschappelijk onderzoek	Internationale betrekkingen	Gezondheid	Veiligheid en ordehandhaving	Sociale zekerheid	Sport	Toerisme	Vervoer	Openbare Werken	Stedenbouw
Federale Overheid	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
Gewest	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
GGC		o																	o	o	o								
Franse Gemeenschap		o				o							o							o	o	o			o				
Cocof		o				o							o							o	o	o			o	o			
Vlaamse Gemeenschap		o				o							o							o	o	o			o	o			
VGC		o				o							o											o					
Gemeenten		o	o										o	o	o								o		o			o	o
Gouverneur																							o						
Vice- Gouverneur										o																			

¹⁷ Geraadpleegd op <http://www.rbc.irisnet.be/crisp/nl/tabel.html>

Tabel 1.12 Uitoefening van de bevoegdheden in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad¹⁸

3.1 Vlaamse Gemeenschap (VG)

De Vlaamse overheid staat in voor de planning, de erkenning en het toezicht van de thuiszorg- en de ouderenvoorzieningen. Voor de planning en de erkenning van de thuiszorgvoorzieningen en thuiszorgverenigingen gebruikt Vlaanderen eigen programmatie- en erkenningsnormen. De Vlaamse overheid is voor de meeste thuiszorgvoorzieningen volledig bevoegd terwijl het haar bevoegdheid voor de dagverzorgingscentra en de centra voor kortverblijf met de federale overheid deelt. Alleen de programmatie en de erkenningsnormen voor de bijzondere erkenning als centrum voor dagverzorging worden bepaald door de federale overheid. De programmatie van de thuiszorgvoorzieningen wordt bepaald aan de hand van objectief meetbare criteria en de erkenningsnormen bepalen per type voorziening de criteria waaraan men moet voldoen om erkend te worden.

Daarnaast is de Vlaamse overheid bevoegd voor de subsidiëring van de thuiszorgvoorzieningen. De thuiszorgvoorzieningen en -verenigingen ontvangen een subsidie-enveloppe voor het geheel van hun werking. Dit kan gaan om een forfaitair subsidiebedrag, in andere gevallen is de subsidiëring geheel of gedeeltelijk prestatiegebonden. Centra voor dagverzorging en centra voor

¹⁸ Geraadpleegd op <http://www.ccc-ggc.irisnet.be/nl/pdf/uitoefening-bevoegdheden-in-het-tweetalig-gebied-Brussel-Hoofdstad.pdf>

kortverblijf kunnen voor hun werking ook gefinancierd worden door het RIZIV. Tevens erkent en subsidieert de Vlaamse Overheid de opleidingscentra voor polyvalent verzorgenden verbonden aan een gezinszorgdienst.

Het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid volgt de programmatie en de subsidiëring van de thuiszorgvoorzieningen en -verenigingen op. Het agentschap maakt deel uit van het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Welzijn, Volksgezondheid en Gezin bestaat uit een departement en verschillende intern en extern verzelfstandigde agentschappen. Het Team Eerstelijns- en Thuiszorg, deel uitmakend van de Afdeling Preventie, Eerstelijns en Thuiszorg, heeft als opdracht om mensen zo lang mogelijk in hun thuismilieu te behouden en te verzorgen en om de continuïteit van de zorg te verzekeren¹⁹.

3.2 Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC)

De Vlaamse Gemeenschap treedt via decreten op als wetgevende macht, terwijl de Vlaamse Gemeenschapscommissie de coördinerende instantie vormt op vlak van gemeenschapsaangelegenheden en unicommunautaire Vlaamse openbare en privé-instellingen. De VGC heeft geen wetgevende bevoegdheid en mag dus alleen verordeningen aannemen onder hoede van de Vlaamse Gemeenschap en dit enkel met betrekking tot instellingen die onder de Vlaamse Gemeenschap vallen. De Raad is samengesteld uit de 17 leden van de Nederlandse taalgroep uit het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en vormt het wetgevende orgaan binnen de VGC. Het College staat voor de uitvoerende macht en daarin zetelen de 2 Vlaamse Ministers en de Vlaamse Staatssecretaris uit de Brusselse Regering. Het Vlaams Parlement kan verordeningbevoegdheid aan de VGC overdragen en de Vlaamse Gemeenschap houdt toezicht op de VGC²⁰.

De Dienst Thuiszorg binnen de Afdeling Welzijn, Gezondheid en Gezin van de VGC biedt aanvullende subsidies aan bepaalde types door Vlaanderen erkende thuiszorgvoorzieningen. De VGC subsidieert de personeelskosten van de centrumleider en een groot deel van de werkingskosten van de erkende lokale dienstencentra in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Een kleine aanvullende subsidie is weggelegd voor een regionaal dienstencentrum en voor 2 erkende diensten voor gezinszorg en aanvullende thuishulp. Elke Nederlandstalige organisatie, actief in het werkveld van de Brusselse thuiszorg kan subsidies (bijvoorbeeld voor de opstart van een organisatie, voor een project, etc.) aanvragen. De VGC kan een tussenkomst in de abonnements- en aansluitingskosten voor telefoon en PAS-toestel verlenen in het kader van het personenalarmsysteem²¹.

3.3 Commission communautaire française (COCOF)

De COCOF is bevoegd voor de instellingen die onder de Franse Gemeenschap vallen en treedt net als de VGC op als inrichtende macht met betrekking tot culturele, onderwijs- en persoonsgebonden materies. De COCOF is samengesteld uit de Raad, waartoe de 72 leden van de

¹⁹ Geraadpleegd op www.zorg-en-gezondheid.be

²⁰ Geraadpleegd op www.vgc.be & www.raadvgc.be

²¹ Geraadpleegd op <http://www.vgc.be/Welzijn+en+Gezondheid/ZorgzameStad/Thuiszorg>

Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement behoren, en het College bestaande uit de Franstalige Ministers en Staatssecretarissen van de Brusselse Gewestregering. De Franse Gemeenschap droeg een aantal bevoegdheden over aan de COCOF waardoor deze wetgevende macht verkreeg en het voor die specifieke aangelegenheden decreten kan uitvaardigen voor instellingen die tot de Franse Gemeenschap behoren. Het gaat om aangelegenheden in de domeinen privé-infrastructuur voor lichamelijke opvoeding, sport en vrije tijd, toerisme, sociale promotie, beroepsomschakeling en herscholing, leerlingenvervoer, gezondheidsbeleid en bijstand aan personen. De COCOF heeft ook de bevoegdheid om samen met de Franse Gemeenschap instellingen op te richten, te financieren en te controleren die tot doel hebben onroerende goederen bestemd voor het door de overheid georganiseerd onderwijs (met uitsluiting van het hoger onderwijs) aan te kopen, te beheren en te verkopen²². Doordat de Franse Gemeenschap zijn bevoegdheden betreffende gezondheidsmateries en bijstand aan personen heeft overgedragen aan de COCOF, is deze laatste verantwoordelijk voor de programmatie, de erkenning en de subsidiëring van organisaties die ambulante zorgdiensten aanbieden. De COCOF komt tussen in de telefoonkosten en de plaatsingskosten en het abonnement op tele-bewakingsstelsel. Binnen de COCOF wordt de opvolging voor de thuiszorg opgenomen door de dienst *Directions d' administration opérationnelles - Affaires sociales et Santé*.

3.4 Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC)

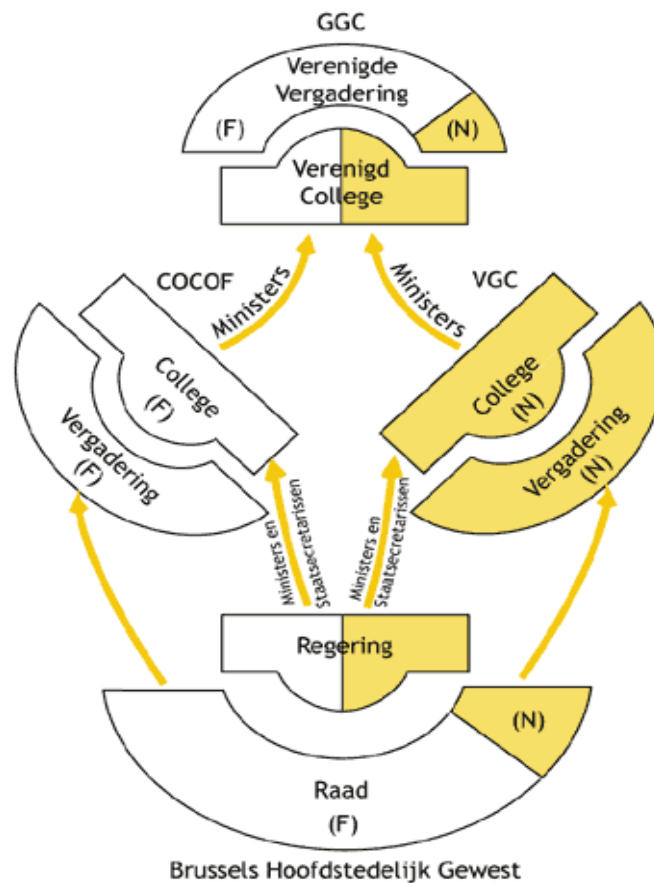
De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie staat in voor de organisatie en het beheer van de aangelegenheden die gemeenschappelijk zijn voor beide gemeenschappen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De GGC vormt de wetgevende macht betreffende instellingen die niet uitsluitend afhangen van de ene of de andere gemeenschap, als inzake burgers, namelijk: het gezondheidsbeleid (verzorgingsbeleid binnen en buiten de verzorgingsinstellingen, hygiënische opvoeding, preventieve geneeskunde) en hulp aan personen (gezinsbeleid, sociaal beleid, gehandicapten, derde leeftijd, jeugd, migranten, sociale hulp aan gevangenen enzovoort). De GGC keurt de ordonnances goed en mag dit enkel met betrekking tot persoonsgebonden kwesties die beide gemeenschappen aanbelangen. Deze ordonnances zijn van toepassing op de tweetalige instellingen die niet behoren tot de Vlaamse of de Franse Gemeenschap, bijvoorbeeld OCMW's en openbare ziekenhuizen, of verband houden met de rechtstreekse bijstand aan personen (dit wil zeggen zonder tussenkomst van instellingen). De OCMW's, en soms de gemeenten, financieren dit beleid of treden op als inrichtende macht voor bejaardeninstellingen. In het parlement, de Verenigde Vergadering, zetelen de volksvertegenwoordigers van beide taalgroepen. Dit betekent dat de 89 Brusselse parlementsleden zowel tot de Gewestraad als tot de Verenigde Vergadering van de GGC behoren. De uitvoerende macht wordt vervuld door het Verenigd College en is samengesteld uit de Ministers van de Brusselse Gewestregering²³.

²² Geraadpleegd op www.cocof.irisnet.be & www.accf.irisnet.be

²³ Geraadpleegd op www.bruxelles.irisnet.be/nl/region/region-de-bruxelles-capitale/institutions-communautaires/cocom.shtml of <http://www.rbc.irisnet.be/crisp/nl/btabel.html>

Tabel 1.13 Overzichtstabel van de Brusselse parlementen en executieven

	Vergadering	Wetgevende norm	Regering
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Brusselse Hoofdstedelijke Raad (of Brussels Parlement)	ordonnantie	Brusselse Hoofdstedelijke Regering
COCOF	Vergadering van de "Commission communautaire française"	decreet	College van de "Commission communautaire française"
VGC	Vergadering van de Vlaamse Gemeenschapscommissie		College van de Vlaamse Gemeenschapscommissie
GGC	Verenigde vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	ordonnantie	Verenigd college van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

Figuur 1.8 Schematische weergave van de Brusselse gemeenschapscommissies

3.5 Programmatie en regelgeving

In Brussel regelen, naargelang het taalbeleid van de instelling, verschillende decreten de normering inzake voorzieningen en diensten voor de zorg, de opvang of huisvesting voor ouderen.

VG

De VG beschouwt de ontwikkeling van de thuiszorg als een prioriteit in haar gezondheidsbeleid. De heersende trend stimuleert personen om zo lang mogelijk thuis te wonen. De regelgeving van de voorzieningen erkend door de VG is weergegeven in de uitvoeringsbesluiten van het **“Woonzorgdecreet”** van 13 maart 2009, een integraal decreet voor thuiszorg en residentiële ouderenzorg, dat het **“Thuiszorgdecreet”** van 14 juli 1998 en het **“Ouderendecreet”** van 5 maart 1985 vervangt. Bestaande en nieuwe vormen in de thuiszorg, de thuisondersteunende en -aanvullende zorg, en de residentiële ouderenzorg worden in dit decreet gecombineerd dat 3 hoofddoelstellingen heeft:

1. zorg op maat voor de gebruiker en creatie van een zorgcontinuüm door de aangepaste inzet van de zelfzorg, de mantelzorg en de professionele zorg;
2. actualisatie en betere afstemming van de regelgeving voor zorg, wonen en welzijn met als doel de bevordering van de samenwerking tussen de thuiszorg, de thuisondersteunende en de residentiële zorg;
3. verhoging van de kwaliteit van zorg en wonen via het passend inspelen op de individuele fysieke en psychische noden van de zorgvrager, met aandacht voor de sociale inclusie en het welzijn van de gebruiker.

De uitvoeringsbesluiten betreffende de programmatie, de erkenningsvoorwaarden en de subsidieregeling van woonzorgvoorzieningen en verenigingen van gebruikers en mantelzorgers werden op 24 juli 2009 door de Vlaamse Regering goedgekeurd. De inwerkingtreding is voorzien vanaf 1 januari 2010 en de diensten krijgen 2 jaar de tijd om zich aan de nieuwe regelgeving aan te passen. Het Team Eerstelijns- en Thuiszorg, deel uitmakend van de Afdeling Preventie, Eerstelijns en Thuiszorg van het Vlaams Agentschap Zorg & Gezondheid vormt de verantwoordelijke instantie.

De vastlegging van de programmatie van de thuiszorg voor het jaar N gebeurt op basis van de bevolkingsprojectie van kalenderjaar N +1 tot N +5, afhankelijk van de soort voorziening. Dit cijfer komt tot stand door de toepassing van 30% op de totale Brusselse bevolking, bepaald door middel van een bevolkingsprojectie van de afzonderlijke kalenderjaren 2011 tot 2015, zoals vervat in de “Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050” van het Nationaal Instituut voor de Statistiek en het Federaal Planbureau vastgelegd voor de toepassing van de programmacijfers²⁴.

²⁴ Ministerieel besluit van 20 januari 2006 houdende de vastlegging van de bevolkingsprojecties voor de toepassing van de programmacijfers voor de welzijnsvoorzieningen in de thuiszorg, Belgisch Staatsblad, 15 februari 2006.

De Ordonnantie van 7 november 2002 betreffende die diensten en centra voor bijstand aan personen regelt de aangelegenheden en werking betreffende de bi-communautaire welzijns- en gezondheidssector. De Ordonnantie van 24 april 2008 betreffende de voorzieningen voor opvang of huisvesting van bejaarden regelt de residentiële en de niet-residentiële opvang van ouderen. De uitvoering van het decreet wordt vnl. geregeld in het *Besluit van 25 oktober betreffende de erkenning en subsidiëeringswijze van de diensten voor thuiszorg* en het *Besluit van 3 december 2009 tot vaststelling van de erkenningsnormen waaraan de voorzieningen voor opvang of huisvesting van bejaarde personen moeten voldoen alsmede tot nadere omschrijving van de groepering en de fusie en de bijzondere normen waaraan deze moeten voldoen*.

Het *Decreet van 22 maart 2007 betreffende het te voeren beleid inzake de huisvesting en het onthaal van bejaarden* stelt de regelgeving vast aangaande de residentiële instellingen en niet-residentiële diensten voor senioren.

De COCOF opteerde met het *Decreet van 5 maart 2009 betreffende het aanbod van ambulante diensten in het domein van de sociale actie, het gezin en de gezondheid* voor een meer geïntegreerde benadering van de ambulante diensten. Dertien decreten aangaande de sociale actie, het gezin en de gezondheid werden verenigd in één enkel "**Décret Ambulatoire**".

Het decreet ambieert een administratieve vereenvoudiging, een onbeperkte duur van de erkenningen en een meer gestructureerde kwalitatieve evaluatie van de ambulante diensten. De programmatie is niet enkel meer gebaseerd op budgettaire beschikbaarheid maar gebeurt in functie van sociologische, geografische en epidemiologische criteria. Ook stelt het decreet het College in staat een meerjaren-erkenning voor gezondheidsnetwerken toe te kennen. Het Besluit van 4 juni 2009 van de Franse Gemeenschapscommissie houdende toepassing van bovenvermeld decreet geeft enkel de erkenningsvoorwaarden en een financieel en personeelskader weer, evenals het aantal ambulante diensten dat kan erkend worden.